

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Економічний факультет
Кафедра економіки та управління підприємством

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЯ ЗДІЙСНЕННЯ
БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Дніпро - 2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Рябик Ганна Євгенівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління підприємством.

Обговорено та схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

«25» квітня 2017 року, протокол № 8

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» складена відповідно до Освітньо-професійної програми за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, що затверджена Вченою радою Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол від 26.04.2017 р. №12).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є принципи, методи та інструменти технології виконання біржових угод.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» досліджує зміст, завдання й економічні принципи біржової діяльності. Дисципліна «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» перебуває у взаємозв'язку з іншими науками і вивчається на ґрунті таких дисциплін: «Фінанси підприємства», «Маркетинг», «Економіка підприємства», «Основи біржової діяльності» тощо. Дана дисципліна є основою для подальшого вивчення «Фінансової діяльності підприємства» та інших.

Програма навчальної дисципліни «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» складається з таких змістових модулів:

1. Основи організації товарних бірж та здійснення біржової торгівлі.
2. Аналіз операцій, що здійснюються на біржовому ринку.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» є формування системи професійної компетентності (знань, прикладних вмінь та навичок) в області сутності і змісту біржової торгівлі як філософії підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки та конкуренції.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» - опанувати теоретичні основи здійснення біржової діяльності в Україні; вивчити основні поняття, системи та алгоритми здійснення біржової торгівлі; з'ясувати сутність та принципи здійснення біржової діяльності, набути практичні навички розв'язання конкретних завдань; сформувані вміння творчо підходити до пошуку резервів покращання біржової діяльності в сучасних умовах.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні поняття, нормативні і законодавчі акти, що регулюють біржову торгівлю в Україні;
- класифікацію, види та основні етапи становлення товарних бірж
- основні принципи та порядок проведення біржових торгів;
- основи укладання біржових угод;
- завдання посередників на біржовому ринку;

- умови та послідовність проведення розрахунків на товарній біржі;
- принципи встановлення та правила котирування цін на товарній біржі.

ВМІТИ:

- досліджувати та прогнозувати ситуацію на товарній біржі;
- формувати ціна на товари, що пропонуються на товарній біржі;
- котирувати ціни на товарній біржі;
- проводити розрахунки за біржовими угодами за різними формами.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОВАРНИХ БІРЖ ТА ЗДІЙСНЕННЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ

Тема 1. Роль біржової торгівлі у ринковій економіці

Поняття, сутність та види бірж. Ознаки класифікації бірж. Вид біржового товару. Номенклатура товарів. Принципи організації бірж. Організаційно-правова форма. Форма участі відвідувачів у торгах. Місце і роль бірж у світовій торгівлі. Вид біржових угод. Основні риси біржової торгівлі.

Умови розвитку бірж у ринковій економії. Огляд розвитку біржової торгівлі. Основні етапи розвитку світової біржової торгівлі.

Основні тенденції розвитку світової біржової торгівлі на сучасному етапі.

Тема 2. Товарні біржі: види та особливості їх функціонування в національній економіці

Визначення товарної біржі та її функції. Особливості діяльності товарних бірж в Україні. Закон України «Про товарну біржу». Функції товарних бірж.

Класифікація товарних бірж. Види товарних бірж: за регіоном дії, за характером асортименту товарів, за характером біржових угод, за ступенем відкритості, за організаційно-правовими формами.

Основні етапи розвитку товарних бірж в Україні. Тенденції та завдання розвитку товарних бірж в Україні.

Тема 3. Основи створення товарної біржі та організації проведення біржових торгів

Порядок створення та принципи діяльності товарної біржі. Закон України «Про товарну біржу» ст. 2, 6, 12.

Органи управління та організаційна структура товарної біржі. Учасники біржової торгівлі. Закон України «Про товарну біржу» ст. 16, 18.

Порядок ведення біржових торгів (процедура торгівлі). Вимоги до організації операційної зали. Методи ведення біржового торгу. Форми біржового аукціону. Процедура ведення біржових торгів

Тема 4. Види біржових угод та операцій

Поняття, сутність та класифікація біржових угод. Типи угод. Критерії класифікації біржових угод. Класифікація угоди з реальним товаром.

Ф'ючерсні угоди та механізм їх здійснення. Стандартизація ф'ючерсного контракту. Порівняльна характеристика форвардних та ф'ючерсних контрактів.

Опціонні угоди. Сутність та класифікація (угоди «за премією»). Види опціонних угод. Порівняльна характеристика опціонних та ф'ючерсних контрактів.

Біржові операції. Основні завдання біржових операцій. Види біржових операцій. Види операцій страхування цінового ризику. Спекулятивні біржові операції.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ НА БІРЖОВОМУ РИНКУ

Тема 5. Біржові товари і принципи формування товарної спеціалізації брокерів.

Особливості біржових товарів та їх класифікація. Вимоги до біржового товару. Біржові товари, що реалізуються на біржах України. (та в інших країнах СНД). Класифікація сучасного асортименту біржових товарів. Основні тенденції зміни складу біржових товарів. Критерії класифікації товарів, що реалізуються на товарній біржі.

Принципи та послідовність формування товарної спеціалізації брокерів. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів. Умови вибору товарної спеціалізації. Формування необхідного рівня знань про товар. Параметри дослідження товарного ринку.

Біржовий потенціал товарного ринку України. Показники, що характеризують біржовий потенціал товарного ринку. Інформація про досвід роботи провідних бірж України.

Тема 6. Формування та котирування цін на товарній біржі

Принципи формування цін на товарній біржі. Види біржових цін. Додаткові умови, що обмежують виявлення функції пропозиції від ціни. Ситуації, за яких функція попиту від ціни не працює. Фактори, що обумовлюють зміну попиту на товари (крім ціни). Встановлення ціни рівноваги на біржі. Структура елементів біржової ціни на товар. Основні види цінових знижок, що використовуються у практиці біржової торгівлі. Види біржових цін: основні і другорядні.

Види цінової стратегії та політики продавця на товарній біржі. Форми цінової політики.

Сутність та правила біржового котирування цін. Сутність біржового котирування. Порядок розрахунку типових біржових цін. Основні правила котирування цін на товарних біржах. Система показників біржового котирування цін.

Тема 7. Аналіз та прогнозування біржової кон'юнктури

Сутність, мета та етапи дослідження біржової кон'юнктури. Система показників моніторингу кон'юнктури біржового ринку. Аналіз поточної біржової кон'юнктури. Розрахунок системи аналітичних показників. Вияв коливання кон'юнктури біржового ринку за цим товаром.

Кон'юнктурні стадії розвитку загального ринку окремого товару. Життєвий цикл товару. Прогнозування біржової кон'юнктури. Стадії прогнозування біржової кон'юнктури.

Тема 8. Форми розрахунків та організація розрахункових операцій за біржовими угодами

Сутність і функції клірингу та розрахунків. Класифікація клірингу та розрахунків. Характеристика умов платежу за біржовими угодами. Строки платежу.

Форми розрахунків за біржовими угодами. Форми безготівкових платежів. Послідовність розрахункових операцій.

Організація розрахункових операцій на біржі. Розрахункова палата. Застава: застава продавця, застава покупця. Маржа: початкова, підтримуюча, варіаційна. Методи здійснення грошових розрахунків між покупцями і продавцями на товарній біржі. Основні етапи розрахунково-клірингового процесу на ринку ф'ючерсних контрактів.

Тема 9. Організація та проведення біржових торгів

Порядок та правила ведення біржових торгів. Біржова сесія. Процедура біржового торгу. Роль маклера під час біржових торгів. Особливості укладання угоди.

Види доручень клієнта брокеру. Види та характеристика біржових аукціонів. Форми біржового аукціону.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

3.1. Основна

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Закон України «Про товарну біржу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.

3. Закон України «Про систему оподаткування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1251-12>.

4. Закон України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2146-12>.

5. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр>.

6. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – 268 с.

7. Бердникова Т. Б. Рынок ценных бумаг и биржевое дело : учеб. пособие / Т. Б. Бердникова. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 270 с.
8. Берлач А.І. Біржове право України: [навч. посіб.] / А.І. Берлач. – К.: Університет «Україна», 2008. – 316 с.
9. Біржова діяльність: навчальний посібник / В. І. Крамаренко, Б. І. Холод, Ю. Н. Воробйов та ін. ; за ред. В. І. Крамаренко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 264 с.
10. Васильєва В. В. Фінансовий ринок : навч. посібник / В. В. Васильєва, О. Р. Васильченко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 368 с.
11. Дудяк Р. П. Організація біржової діяльності: основи теорії і практикум : навчальний посібник / Р. П. Дудяк, С. Я. Бугіль. – 2-е вид., доп. – Львів : Новий світ-200, Магнолія плюс, 2003. – 360 с.
12. Сохацька О. М. Біржова справа : підручник / О. М. Сохацька. – 2-е вид., змін. й доп. – Тернопіль : Карт-бланш, К. : Кондор, 2008. – 632 с.

3.2. Допоміжна

1. Бевз О. П., Скотникова М. М. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. – К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1998.
2. Бевз О. П., Скотникова М. М. Словник біржових термінів. – К.: Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1999.
3. Бевз О. П., Скотникова М. М. Збірник наочних матеріалів з курсу “Економіка і організація біржової торгівлі”. – Ч. 1, 2, 3. – К.: Київ.
4. держ. торг.-економ. ун-т, 1996.
5. Дмитрук Б. П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі : навч. посібник / Б. П. Дмитрук. – К.: Либідь, 2001. – 344 с.
6. Суторміна В. М. Фінансовий ринок : навч.-метод. посіб. / В. М. Суторміна, Н. В. Дегтярьова. – 2-е вид. – К. : КНЕУ, 2008. – 176 с. 94
7. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / за ред. П. Т. Каблука та О. М. Шпичка. – К. : Віпол, 1997. – 278 с.

3.3. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки ім. Вернадського – www.biblvornad.org.ua.
2. Бібліотечний світ України – www.ukrlib-world.kiev.ua
3. Наукова бібліотека НаУКМА – <http://www.ukma/kiev.ua/ukmalib>
4. Державна освітянська бібліотека України – <http://www.edu-ua.net/library/>
5. Офіційний сайт Верховної Ради - www.zakon.rada.gov.ua

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Підсумкова атестація з навчальної дисципліни «Організація і технологія здійснення біржової діяльності» – залік.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Діагностика знань студентів здійснюється з допомогою:

- усних опитувань на практичних заняттях;
- письмових контрольних робіт;
- письмових тестових завдань;
- виконання практичних завдань.

Критерії успішності

Оцінки «зараховано» (А) заслуговує студент (студентка), який (яка) виявив (виявила) всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу і вміння вільно виконувати передбачені програмою завдання, ознайомлений (ознайомлена) з основною і додатковою літературою. Зазвичай, оцінка «відмінно» ставиться студентам, які засвоїли основні поняття та принципи сучасної економічної теорії, вільно оперують економічними категоріями та інтерпретують графічні економічні моделі, усвідомлюють зв'язки між основними економічними явищами та процесами, творчо та коректно використовують їх при розв'язанні задач.

Оцінки «зараховано» (В, С) заслуговує студент (студентка), який (яка) виявив (виявила) повне знання навчального матеріалу, успішно виконав (виконала) передбачені програмою завдання, засвоїв (засвоїла) рекомендовану основну літературу. Як правило, оцінка «добре» виставляється студентам, які засвідчили системні знання понять та принципів економічної теорії і здатні до їх самостійного поповнення та оновлення під час подальшої навчальної роботи і професійної діяльності. Одночасно вони допустили певні неточності, пропуски, помилки, які зумовили некоректність окремих результатів та висновків.

Оцінки «зараховано» (D, E) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, частково впорався з виконанням передбачених програмою завдань, ознайомлений із частиною рекомендованої основної літератури. Зазвичай, оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили суттєві помилки в усних відповідях та при виконанні завдань контрольних робіт, мали серйозні труднощі у спробах усунути ці помилки самостійно.

Оцінка «незараховано» (FX) виставляється студентіві, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив грубі помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною літературою. Як правило, «незадовільна» оцінка виставляється студентам, у яких відсутні знання базових положень сучасної економічної теорії або їх недостатньо для продовження навчання чи початку професійної діяльності.